

Jani Koskinen

LÄHTEEN
JAARLITAR
Kymriläinen
kansantaru

Lähteen jaarlitar –
kymriläinen kansantaru

Jani Koskinen
Lähteen jaarlitar –
kymriläinen kansantaru

© 2023 Jani Koskinen

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-80-6709-2

Kansikuva: Tywi-joki (Afon Tywi) halkoo maisemaa Llandeilossa, Dinefwrin linnasta (Castell Dinefwr) kuvattuna

Kuvauspäivä: 30.1.2018

Kuvaaja: Jani Koskinen

Taustaa

Tämä teos sisältää suomennokseni kymrinkielisestä kansantarusta *Iarlles y Ffynnon* (Lähteen jaarlitar). Tarun tärkeimmistä lähteistä varhaisempi *Llyfr Gwyn Rhydderch* (Rhydderchin valkoinen kirja) on ajoitettu 1300-luvun alkupuolelle tai puoliväliin ja myöhäisempi *Llyfr Coch Hergest* (Hergestin punainen kirja) 1300- ja 1400-lukujen taitteeseen. Oma käänökseni mukailee Hergestin punaisen kirjan versiota.

Käsitteistöjen kertomuksista on modernina aikana julkaistu nykykymrin oikeinkirjoitukseen sovitettuja ja muutenkin nykykielen puhujalle helpommin avautuvia versioita. Olen myös omassa suomennoksessani sovittanut useita henkilö- ja paikannimiä nykykymrin kannalta perustellumpaan kirjoitusasuun.

Jo aiemmin olen julkaissut Rhydderchin valkoisesta kirjasta ja Hergestin punaisesta kirjasta tunnetut tarinat *Pwyll Pendefig Dyfed*, *Branwen ferch Llŷr*, *Manawydan fab Llŷr*, *Math fab Mathonwy*, *Breuddwyd Macsen*, *Cyfranc Lludd a Llefelys*, *Breuddwyd Rhonabwy* ja *Culhwch ac Olwen* suomennettuina teoksissa:

- 1) *Pwyll, Dyfedin ruhtinas - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2021)
- 2) *Branwen Llŷrintytär - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 3) *Manawydan Llŷrinpoika - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 4) *Math Mathonwynpoika - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 5) *Macsenin uni - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 6) *Lluddin ja Llefelysin tapaus - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 7) *Rhonabwyn uni - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)
- 8) *Culhwch ja Olwen - kymriläinen kansantaru* (Books on Demand, 2022)

[Huom! Teknisistä syistä johtuen suomennokset löytyvät joistain tietokannoista kirjoitusasussa, jossa hatullisen ŷ-kirjaimen tilalla on hatuton y.]

Neljä ensin mainittua tarua muodostavat Mabinogi-tarukokoelman ytimen *Pedair Cainc y Mabinogi* (Mabinogin neljä haaraa). Laajemmassa mielessä Mabinogiin katsotaan nykyään kuuluvan myös seitsemän tai kahdeksan muuta, yhteensä siis 11–12 tarua. Näiden tarujen kanonisoitumiseen osaksi kokoelmaa vaikutti Charlotte Guestin (1812–1895) englanninos, vaikka käännös on tietysti toissijainen suhteessa kymrinkielisiin alkuperäisteksteihin. Mabinogin neljään haaraan kuulumattomista taruista 4–5 lasketaan kuuluviksi ns. *Kotoperäisiin taruihin* (Y Chwedlau Brodorol), jotka viime kädessä juontavat juurensa Kymrinmaan suulliseen perinteeseen. Lisäksi kolme tarua, joiden yhteys Kymrinmaahan on löyhempi, tunnetaan

yhdessä nimellä *Kolme ritariromania* (Y Tair Rhamant). Lähteen jaarlitar on yksi näistä kolmesta.

Ranskalainen Chrétien de Troyes kirjoitti 1100-luvulla teoksen *Yvain ou le Chevalier au lion*, jonka juoni vastaa pääpiirteissään Lähteen jaarlittaren juonta. Sitä, missä taru on alun perin syntynyt, ei kuitenkaan varmuudella tiedetä.

Olen tietoisesti käyttänyt suomennoksessa sanaa *jaarlitar*, vaikka jaarlin puolisoa tavataankin kutsua meillä yleensä kreivittäreksi. Tämä suomen kieleenkin ujuttautunut käytäntö pohjautuu ennen muuta englanninkielisiin arvonimiin. Englantilaisen jaarlin (en. *earl*) puolisoa ei käytetä jaarli-sanasta johdettua titteliä, vaan tätä kutsutaan kreivittäreksi (en. *countess*). Kuitenkin kymriksi jaarlin (ky. *iarll*) puoliso on nimenomaan "jaarlitar" (ky. *iarlles*). Sanan suomentaminen kreivittäreksi olisi tuntunut kymriläiskulttuurin kuvaamiselta englantilaisten silmälasien läpi, mitä päinvastoin pyrin välttämään aina kun mahdollista.

Hallitsija Arthurista käytän alkuperäislähteen mukaisesti nimitystä keisari (ky. *ymerawdwr*), vaikka nykyisin Arthuriin viitataankin yleensä kuninkaana (ky. *brenin*).

Toisin kuin monissa aiemmin suomentamissani taruissa, Lähteen jaarlittaressa ei pahemmin esiinny paikannimiä, jotka auttaisivat sijoittamaan tapahtumat kartalle. Ainoa mainittu paikannimi on Wysg-joen (Afon Wysg)

varrella sijaitseva Caerllion. Nykyisen Kymrinmaan kaakkoisosassa sijaitseva paikkakunta tunnetaan roomalaisaikaisesta linnasta ja kylpylästä, ja Lähteen jaarlittaren tarussa Arthurin hovi sijaitsee siellä. Tarun päähenkilö Owain Urieninpoika (Owain fab Urien) yhdistetään muiden lähteiden perusteella nykyisen Englannin ja Skotlannin rajamailla sijainneeseen Rhegedin kuningaskuntaan, jota hänen isänsä Urien Rheged hallitsi 500-luvulla. (On syytä pitää mielessä, että ennen anglosaksien valloituksia kymrin kielen esimuodon puhuma-alue kattoi nykyisen Kymrinmaan lisäksi nykyisen Englanninkin, joten Kymrinmaa ja nykyinen Englanti olivat oikeastaan samaa kulttuuripiiriä, toisin kuin nykyään.)

Lähteen jaarlitar

Keisari Arthur oli Caerllionin linnassa Wysg-joen varrella ja istui eräänä päivänä huoneessaan Owain Urieninpojan, Cynon Clydnonpojan ja Cai Cynerinpojan seurassa. [Arthurin vaimo] Gwenhwyfar ja tämän palvelusneidot ompelivat ikkunan ääressä. Hovissa ei ollut varsinaista portinvartijaa, mutta Glewlwyd Gafaelfawrilla oli portinvartijan tavoin oikeus toivottaa vieraat ja muukalaiset tervetulleiksi, osoittaa näille kunniaa sekä valistaa hovin tavoista. Lisäksi hän sai ohjata vieraat saliin tai [Arthurin] huoneeseen, tai sitten menemään majoitukseensa [ilman Arthurin vastaanottoa].

Keisari Arthur istui keskellä huoneensa lattiaa, jolle oli levitetty viheriäisiä vihvilöitä. Hänellä oli allaan punakeltainen silkkihiina ja kynnärpäätänsä alla punainen silkkityyny. Sitten hän sanoi:

"Hyvät miehet – jos ette pilkkaa minua, aion nukkua sen aikaa, kun odotan ruokani valmistumista. Voitte viihdyttää toisianne jutuilla, ja Cailta saatte kannullisen simaa sekä kyljyksiä."

Niin keisari nukahti. Cynon Clydnonpoika pyysi Cailta Arthurin lupaamia asioita.

"Minä vaadin viihdyttäviä juttuja", Cai sanoi, "minulle luvattiin niitä."

"Hyvä mies", Cynon sanoi. "Sinulta olisi reilua toteuttaa ensin Arthurin lupaus. Sen jälkeen kerromme sinulle parhaita juttuja, joita tiedämme."

Cai meni keittiöön ja simakellariin. Sitten hän palasi tuoden mukanaan kannullisen simaa, kultaisen maljan sekä kyljyksillä varustettuja vartaita niin

paljon kuin sai käteensä mahtumaan. He ottivat kyljyksiä ja alkoivat juoda simaa.

"Nyt te olette minulle jutun velkaa", Cai sanoi.

"Cynon", Owain kehotti, "kerro Caille tämän ansaitsema juttu."

"Sinähän olet minua vanhempi ja varmasti parempi jutunkertojakin", Cynon vastasi. "Olet nähnyt enemmän mahtavia asioita kuin minä. Kerro sinä juttu Caille."

"Aloita sinä mahtavimmalla tietämälläsi", Owain sanoi.

"Teen niin", Cynon ilmoitti.

"Olin äitini ja isäni ainoa poika. Olin huikentelevainen ja huimapäisyyteni suurta. En uskonut minkään maailmassa olevan minulle mahdotonta ja kun olin saavuttanut omassa maassani kaiken mahdollisen, laittauduin matkaan ja suuntasin maailman ääriin ja kesyttämättömiin maihin. Lopulta päädyin maailman kauneimpaan laaksoon, ja siellä oli tasakorkuisia puita, laakson halki virtaava joki sekä joen vartta myötäilevä tie. Kuljin tietä puoleenpäivään saakka ja sitten toisen etapin iltapäivällä. Tulin suurelle aukealle, jolla näin mahtavan linnan ja sen läheisyydessä tyrskyjä. Lähestyin linnaa ja näin kaksi keltakiharaista nuorukaista. Kummallakin oli kultainen otsakoru, keltainen silkkiasu sekä [kengissä?] kultaiset soljet jalkapöytien kohdalla. Molemmilla oli kädessään norsunluinen jousi, jonka jänteet oli valmistettu kauriinjänteistä ja riikinkukon höyhenillä siivitettyt nuolet sekä nuolenkärjet valaanluusta. Nuolenkärkien päät olivat kullasta. Nuorukaisilla oli myös kultateräisiä ja valaanluukahvaisia veitsiä, ja he ampuivat niitä.

Vähän matkan päässä heistä näin keltakiharaisen miehen elämänsä kunnossa. Hänen partansa oli vasta ajettu ja hän oli pukeutunut keltaiseen silkkiasuun ja -mantteliin. Manttelin päätä kiersi kultalankainen nauha, ja

Iarllles y Ffynnon (Lähteen jaarlitar) on keskiaikaisista käsikirjoituksista tunnettu kymrinkielinen kansantaru. Tämä kirja sisältää kertomuksen Jani Koskisen kymristä suomentamana sekä hänen kirjoittamansa taustoituksen.

Jani Koskinen (s. 1988 Kirkkonummi) on koulutukseltaan kielitieteilijä ja julkaissut useita kymrin kieleen sekä muihin kelttiläiskieliin liittyviä teoksia, muun muassa:

- * Unohda Wales, lähde Kymrinmaahan! (2020)
- * Matkaopas gaelinkieliseen Skotlantiin (2021)
- * Matkaopas iirinkieliseen Irlantiin (2021)
- * Kymri-suomi-verbisanakirja (2021)
- * Unohda Bretagne, lähde Breizhiin! (2022)

BoD

9 789528 067092